

A Vértesi Natúrpark szakmai beszámolója a 2021-es évről.

Munkaszervezet megnevezése	Pro Vértes Közalapítvány
Munkaszervezet képviselőjének neve	Viszló Levente
Beszámoló készítésének dátuma	2022.05.27

1. Natúrparki partnerség változásai

A natúrparkkal együttműködő partnerek számában a tárgyévben belül nem következett be változás.

2. A natúrpark szakmai tevékenysége

A 2021-es évet alapjaiban határozta meg az a pandémiás helyzet, ami a 2019-ben megjelent SARS-COV-2 vírus okozta Covid19 megbetegedéshez köthető. A natúrparki tevékenységek közül egyesek kiszolgáltatottabbnak bizonyultak, mások viszont a megszokott kerékvágásban tudtak működni. Jellemzően a kiszolgáltatott helyzetbe azok a tevékenységek kerültek, melyek a kormányzati intézkedések következtében valamely jelentősebb korlátozás alá estek, így ide sorolható az oktatás, nevelés, illetve a turizmus is. Ezekben az ágakban, a korlátozások hatálybalépése megfelelő alkalmat kínált az átcsoportosításra, új alternatívák kipróbálására, vagy a környezeti, nevelési, szemléletformálási tevékenységet végző szervezetekkel fennálló partnerkapcsolatok erősítésére. Az ide tartozó programok az alappillérek tekintetében kevert tevékenységekként jelennek meg, hiszen a Vértesi Natúrpark fő alapelvei, az élményközpontúság és az egész életen át tartó nevelés, a leghatékonyabban ezzel az eljárasmóddal érvényesülhetnek.

A Vértesi Natúrpark látogatóközpontját, a Geszner-parkot érintő munkálatok kiemelt helyet foglaltak el a munkaszervezet feladatai között. A parkfelújítás, valamint a növénytelepítések mind a táji és kulturális örökségvédelmi, illetve környezeti nevelés alappillérei mentén valósultak meg. A park állandó jelleggel kínálja programjait családoknak, oktatási intézményeknek, egyénileg, illetve kis- és nagycsoportos foglalkozások keretei között. Tematikus napok, madárgyűrűzések, egyéb madarász programok és jeles napok sorolhatók ide, parki vezetett sétákkal, és a természettudományi kiállítás tárlatvezetéseivel.

Utazó programjaink, mint a Madárdalos Ovi, ami kimondottan oktatási tevékenységet valósít meg, bejárta a Natúrpark településeit. Rengeteg gyermekhez érhetett el, megvalósítva azt az irányvonalat, ami a természeti nevelést már a legkisebbek bevonásával indítja el. A Natúrparki vetélkedőt, ami már a felső és alsó osztályos korosztályt célozza meg, nagyban befolyásolták a pandémia alatt bevezetett korlátozó intézkedések, ezért a diákok a nem találkoztak egymással. Ennek megfelelően került lebonyolításra a vetélkedő pontszerző túrája, a döntő pedig elmaradt.

Évi rendszerességgel megrendezésre kerülő, nagy múltú programjainkkal, amilyen a Mihály-napi Lovas- és Pásztortalálkozó is, kulturális értékörzésre invitáljuk az érdeklődőket, emellett igyekszünk meghonosítani új hagyományokat és a szemétszedési akcióinkkal a természeti értékeink megőrzésére is felhívjuk a figyelmet.

A fenntartható térségfejlesztés érdekében olyan nemzetközi kutatásokban veszünk részt, amelyek hosszú távú megoldásokat keresnek az alulról építkező kezdeményezések számára, és nem csak elméleti, hanem a gyakorlatban is alkalmazható eredményekre összpontosítanak. Nemcsak passzív, azaz közvetítő szerepet látunk el a natúrparki érdekelt csoportok és a tudományos szakemberek között, hanem aktívan közreműködünk a kutatásokban, hiszen esettanulmányokkal, műhelyvitákkal és értékes tudományos adatokkal segítjük annak előrehaladását.

2021. augusztusában Reviczky Gábor műsorvezetésével készült Reviczkyvel az erdőben című produkció egy epizódját is a Vértesi Natúrparkról forgatták. A tájegység bemutatásánál fontos szempont volt, hogy a belföldi csendes turizmus számára vonzó értékeket megismerhessék az érdeklődők. Ilyen értékek a Vértesi Natúrpark vonatkozásában a története, működési területei, többek között a környezeti nevelés, természetgazdálkodás, továbbá a történelmi épített értékek, a látogatóközpont, a borkultúra, és a települések hagyományainak bemutatása.

Az éves natúrparki tevékenység részletes bemutatása -
Természeti, táji és kulturális örökség megőrzése

Projekt megnevezése: XXI-XXII. Mihály-napi Lovas- és Pásztortalálkozó

Ideje: 2021.09.25.

Hagyományörző pásztor és lovastalálkozó a 2020-as évben a pandémia miatt nem került megtartásra, a tárgyévben ezért összevonva valósult meg. A találkozó helyszíne Csákvár, célja az egykor gazdag népi kulturális értékek köztudatban tartása, és átörökítése a következő nemzedékeknek. A célközönség tevőlegesen is részt vehetett a találkozón, aktív programokon keresztül. A helyszínen fogathajtó lovaspálya és kis lovaspálya került kiépítésre, ahol az előzőnél hagyományos foglalkozásokhoz köthető lovasbemutatók és versenyek, az utóbbinál ügyességi programok és díjlovas bemutatók kerültek megrendezésre. A közönség térségi hagyományörző egyesületek, dalkörök, kórusok, hangszer- és táncművészek előadásaival kapcsolódhatott ki. A térség életében mindig is fontos helyet foglalt el a gasztronómia, ennek keretében kolbász és ökörsütés, pásztorétel különlegességek várták az inyenceket. A pásztortalálkozó napján a Geszner-házban ingyenes szakvezetés, a parkban pedig gyógyteakóstoló fogadta az érdeklődőket. Természetesen a projekt kiemelkedő elemei a gyerekprogramok, amiket egész napos kézműves foglalkozások, bála ugrálóvár, homokozó, népi játékok, és versenyek keretei között valósítottunk meg.

Projekt megnevezése: Csettegő találkozó

Ideje: 2021.09.25.

Hagyományteremtő kezdeményezés a XXI-XXII. Mihály-napi Lovas- és Pásztortalálkozóra időzítve. Célja, hogy a manapság eltűnőfélben lévő, kisipari, vagy házi barkácsolású gépek bemutathatóvá váljanak, így az egykor a gazdálkodóknak a megélhetést jelentő szerkezetek ne a roncsstelepen végezzék. Ezek a gépek fontos állomást jelentettek a térség mezőgazdasági fejlődésében, örökségének megőrzése ennek okán indokolt.

Projekt megnevezése: Szemétszedés a Vértesi Natúrparkban

Ideje: 2021.04.20.

A természeti és táji értékek megóvásában fontos közösségi programunk az évi rendszerességgel megrendezett szemétszedési akciónk. A vírushelyzet ellenére ezen a napon 150 ember csatlakozott a kezdeményezéshez, akik - a vírushelyzet miatti előírásokat betartva - a Natúrpark különböző területeit tisztították meg a hulladéktól. Korábbiakban lehetőségünk volt megvendégelni a szemétszedés után az önkénteseket, 2021-ben a vírushelyzet miatt erre nem volt lehetőségünk. A szemétszedésben több natúrparki település, oktatási intézmények, és egyéb szervezetek voltak a segítségünkre.

Az éves natúrparki tevékenység részletes bemutatása –
Környezeti nevelés, szemléletformálás, tájidentitás megerősítése

Projekt megnevezése: Madárdalos ovi

Madárdalos ovi programunk keretében a munkaszervezet természetvédelmi munkatársai a natúrparki települések óvodáit meglátogatva rendszeres, ingyenes, csoportos foglalkozások keretében mutatják be az óvodáskorú gyermekek számára a madarak világát. A gyakorlati, élményközpontú foglalkozások a madarak védelme érdekében közvetít ismereteket, az óvodák területén madárodúkat helyeznek ki, bemutatókat és foglalkozásokat tartanak.

Projekt megnevezése: Natúrparki Vetélkedő

A tárgyévben negyedik alkalommal rendeztük meg az „**Otthonunk a Vértes**” vetélkedőt, mely egy több fordulós verseny alsós és felsős korosztály részére, 4 fős csapatokkal (3 diák+1 felnőtt). A Vértesi Natúrpark monográfiájának tudásbázisára alapozva, játékos feladatokkal vesszük rá az ifjúságot, hogy minél jobban megismerje környezetét, lakóhelyét. 2021-ben 37 csapat (148 fő) vett részt a vetélkedőn. A Vértesben szervezett pontszerző túrát a csoportok egyénileg járták be, a döntő, ahol a csapatok találkozhattak volna egy ügyességi vetélkedő keretében, a vírushelyzetre való tekintettel elmaradt.

Projekt megnevezése: Megnyitotta kapuit a Geszner-park botanikai kertje, a Vértesi Natúrpark látogatóközpontjában

Interaktív kertépítészeti, parki elemek és új látványosságok létrehozásával 2021. szeptember elején a nagyközönség előtt rendszeresen szervezett programokkal és hétfélig nyitva tartással megnyílt a nagyközönség előtt a Geszner-park. 2021. szeptember óta folyamatos a programkínálat, helyi, országos és globális jelentőségű események, jeles napok, szezonális jelentőségű történések kapcsán. 2021-ben a megnyitást követően 11 rendezvény valósult meg a Látogatóközpontban. Folyamatosan érkeztek csoportos bejelentkezések óvodák, általános iskolák, egyetemek és természetjáró egyesületek részéről. A tárgyévben a Geszner-parkot és a Kiállítást 940 fő fizetett látogató tekintette meg.

Korosztályi és havi bontásban:

korcsoport	fő
Óvodás	25
Ált.isk.	436
Közép. Isk	48
Egyetem	15
Felnőtt	186
Nyugdíjas	58
Programra érkezők (vegyes)	172

hónap	fő
május	28
június	385
július	76
augusztus	25
szeptember	177
október	197
november	35
december	17

Az éves natúrparki tevékenység részletes bemutatása –
Fenntartható térségfejlesztés

Projekt megnevezése: H2020-RUR-2018-2 / The opening of rural areas to renew rural generations, jobs and farms

A Technische Universiteit Delft kordinálásával 18 európai szervezet vesz részt abban a nemzetközi kezdeményezésben, aminek a célja, hogy feltérképezze a lehetséges megoldásokat a vidéki élet kedvezőbbé tételére, hogy életképes alternatívákat nyújtson az új vidéki generáció számára.

Kedvezményezett szervezet megnevezése:	Érintett települések / Helyszínek:	Kapcsolódás a fejlesztési koncepcióban meghatározott célokhoz:
Pro Vértes Nonprofit Zrt.	Vértesi Natúrpark területe	<p>A Móri borvidék tanulmányozása a vidék megújulási lehetőségeinek és a térség társadalmi megtartó képességeinek feltárásával.</p> <p>Fontos szempont, hogy a helyiek milyen lehetőségeket és problémákat látnak a vidék megújulásával kapcsolatban. 2021 májusában a tanulmány keretei között megvalósult a Móri borvidék jövője című online fórum, melynek tárgya a borvidék vizsgálata volt. A gazdasági szereplőkkel különösképpen a vidék megújulásának, valamint a fiatalok helyben tartásának kérdéseit taglaltuk, tekintettel a helyi erőforrásokra, benne a mezőgazdasággal és helyi hagyományokkal.</p> <p>A gazdálkodókkal közös munkáról esettanulmányt készítettünk.</p> <p>2021 júniusában megtartásra került egy műhelyvita is a Társadalomtudományi Kutatóközpont és a Pro Vértes Nonprofit Zrt. a H2020-RUR-2018-2 kutatásának résztvevői szervezésében.</p>

Projekt megnevezése: Vértesi Natúrpark klímavédelmi program

A Vértesi Natúrpark területe, speciális élőhelyei a klímaváltozás veszélyeinek különösen ki vannak téve. A klímaváltozás első jelei a léghőmérséklet emelkedése és a csapadékeloszlás megváltozása, melyek több kisvíz megszűnéséhez, végérvényes kiszáradásához vezetnek. Ha fel akarunk készülni a klímaváltozás várható kellemetlen következményeinek mérséklésére, akkor a legfontosabb feladatunk minden vízgyűjtőre egy új szemléletű stratégia kidolgozása, amelyben részletezzük a vizek megtartásának lehetőségét. Az ilyen módon tárolt vizeket látszólag ugyan csak a vízi élővilág hasznosítja, a valóságban azonban már magának a párolgásnak is nagyon széleskörű haszna van, hiszen az az emberekre, a környező mezőgazdasági területekre, településekre is kedvezően hat. Különös odafigyelést igényelnek tehát azok a területek, amelyeken az élővilág megőrzése érdekében az ökológiai víz folyamatos meglétéről kell gondoskodni, hiszen ezek nemcsak élővilágunk fennmaradását szolgálják, hanem közvetlen környezetünk élhetőbbé válik, a mezőgazdaság számára pedig kiegyenlítettebb gazdasági környezetet biztosít. Mindezen problémák orvoslására született meg a natúrparki települések képviselőinek azon egységes elhatározása, hogy elkészítsék a Vértesi Natúrpark klímavédelmi programját.

Kedvezményezett szervezet megnevezése:	Érintett települések / Helyszínek:	Kapcsolódás a fejlesztési koncepcióban meghatározott célokhoz:
Pro Vértes Nonprofit Zrt.	Vértesi Natúrpark területe	A projekt célja egy Natúrparki klímavédelmi Mintaprogram összeállítása a Vértesi Natúrpark területére. A Pro Vértes munkatársai a területéről több évtized alatt összegyűjtött éghajlati adatai, gazdálkodási, illetve természetvédelmi monitoring tapasztalatai alapján, a natúrparki településeket érintő fejlesztési elképzelések szerint elkezdte kidolgozni a Vértesi Natúrpark klímavédelmi mintaprogramját. A klímavédelmi program több szakterületet érint (vízgazdálkodás, erdőgazdálkodás, mezőgazdaság), ezért a teljeskörű szakmai anyag elkészítéséhez szükség van külső szakértők bevonására is. A polgármesterekkel a településeket érintő klímastratégiai egyeztetés 2021.06.25-én zajlott le Csákváron a Geszner-házban. A projekt az Agrárminisztérium támogatásával valósul meg.

Projekt megnevezése: Kaszálási bemutató (Pöttinger Sensosafe)**Ideje:** 2021. 09.17.

Egy évszázaddal ezelőtt a legeltető állattartás még általános volt Magyarországon. Ez a tevékenység nemcsak hatalmas népséget tartott el, hanem gondoskodott a Magyarországra oly jellemző nyílt legelő táj megőrzéséről. Napjainkban a legelőink fogyatkozása már olyan mértéket öltött, hogy az felér egy Kárpát-medencei tájtalakítással, aminek eredményeként veszélybe került hazánk legjellemzőbb tájtípusa is.

Manapság újabb veszély leselkedik a nyílt legelő tájra, ez pedig nem más, mint az özönnövények korlátlan terjedése. Projektünkben ezek elleni védekezés egyik legegyszerűbb módját a legeltetéssel történő visszaszorítást alkalmazzuk. Legelő álltáinknak azonban télen is szüksége van takarmányra, aminek begyűjtése jelenlegi körülményeink közepette gyakran súlyos veszélyt jelent az élővilágra.

A Pro Vértes már 21 éve foglalkozik - a természeti értékekben gazdag gyepek és élővilágának megőrzésének érdekében - természetkímélő gyepterkezelési technológiák kidolgozásával. Kutatja az őshonos állatokkal történő extenzív legeltetés és madárbarát kaszálási módok élővilágra gyakorolt hatását.

A nyílt napunk alkalmával egy olyan eszköz bemutatójára került sor, amelynek alkalmazása lehetővé teszi, hogy a legelők megőrzésében alapvető fontosságú állatvilág pusztítása nélkül is elvégezhetővé váljon a szénabetakarítás.

Kedvezményezett szervezet megnevezése:	Érintett települések / Helyszínek:	Kapcsolódás a fejlesztési koncepcióban meghatározott célokhoz:
Pro Vértes Nonprofit Zrt.	Vértesi Natúrpark területe	<p>Invazív növények visszaszorítása legelő állatokkal, különös tekintettel a vizes területekre, a Vidékfejlesztési Program (Innovációs operatív csoportok létrehozása és az innovatív projekt megvalósításához szükséges beruházás) keretében.</p> <p>A Pöttinger Sensosafe rendszerében egy optikai érzékelősort szereltek fel közvetlenül a frontkaszára és/vagy egy közbenső gerendelyre. Az érzékelők a különböző hullámhosszúságú fényt elektromos jellel alakítják, és a gép azonnal leáll vagy hangjelzést ad, ha állatot észlel a fűben. A rendszer optimálisan működik teljes nappali világításban vagy tűző napfényben is. A Sensosafe ezzel a módszerrel egy őzet vagy más kisebb állatot is képes érzékelni.</p>

Az éves natúrparki tevékenység részletes bemutatása –
Fenntartható ökoturizmus és rekreáció

Projekt megnevezése: *Natúrparki tájséta a Nemzetközi Tájnapon*
Ideje: 2021.10.23.

A magyar natúrparkok tájséták meghirdetésével csatlakoztak a kontinensünk táji örökségének megőrzését és fenntartható hasznosítását elősegíteni hivatott kezdeményezéshez.

A Vértesi Natúrpark a Táj Nemzetközi Napja alkalmából a Vértesszentkereszti körséta megtételét tűzte ki célul. A 12 km-es túra a Pusztavám, Tölgyes játszótér – Szép-vízér – Vadalmás – Fekete-ér – Vértesszentkereszt – Kerekpuszta – Bokodi-legelő – Pap-tó – Pusztavámi legelő - Pusztavám, Tölgyes játszótér útvonalat követte.

Projekt megnevezése: *Reviczkyvel az Erdőben*
Ideje: 2021.08.24.

A Vértest övező területek egyedi táji egységet alkotnak, melynek megismertetése a fenntartható ökoturisztikai hasznosítást segíti. A természeti és kulturális örökségek országos szintű bemutatása egyaránt előnyökkel jár a helyi lakosság életminőségére, és a terület népeségmegtartó képességére nézve. A kisfilm interjúkon keresztül mesél a nézőnek a Vértesi Natúrpark történetéről, a települési együttműködésekről, a környezeti nevelésről, a természetvédelemről és a természetgazdálkodásról. Bemutatja a Móri borviék borkultúráját, a sváb településeket és az ott élők hagyományait, illetve az épített örökségeket, várakat és a Vértest övező legendákat is.

Projekt megnevezése: Haraszt-hegyi tanösvény

A Vértesi Natúrpark igen látványos, 3,5 km hosszú körútvonala a Dunántúli-középhegység egyik szubmediterrán szigetének bemutatására vállalkozik. Hét állomásán a Déli-Vértes dolomithegyének, a Haraszt-hegynak erősen szabdaltszerű felszínén, változó klímaviszonyain és különböző talajtípusain kialakult, a szélsőséges viszonyokhoz alkalmazkodott, ritka fajokban bővelkedő növényzettel és állatvilággal, valamint a földtani érdekességekkel ismerkedhetnek meg az érdeklődők.

A Vértesi Natúrpark látogatóközpontjában megvásárolható füzet segítséget nyújt a tanösvény bejárásához, és részletes leírással szolgál a különböző növényekről, állatokról, valamint a dolomitjelenségről, emellett a Pro Vértes rendszeresen szervez a tanösvény bejárására csoportos kirándulásokat.

Projekt megnevezése: Vidrafű tanösvény

A 13,5 km hosszú Vidrafű tanösvényen végig sétálva a Zámolyi-medencében hajdan megtalálható tó- és lápvilág rejtelmes növény- és állatvilágát, valamint az egykori tómeder folyamatos feltöltődését jelző növénytársulások fejlődését ismerhetjük meg közelebbről. A Császár-víz által kettészelt Csíkvarpai-rét a medence egyik legérdekesebb területe, amely az ősi magyar puszták, lápok egykor honos halászati eszközéről, a réti csík fogására szolgáló varsáról kapta a nevét. A tanösvény nevét a vizes élőhelyet kedvelő, tavasszal nyíló, tündérszép fehér virágú, védett növényről, a vidrafűről kapta.

A tanösvény csak szakvezetővel látogatható, előre bejelentkezés alapján.

Projekt megnevezése: Pusztai állatpark

A pusztai állatpark a Vértesi Natúrpark egy olyan területe, mely az egykor elterjedt ősi háziállatainkat természetes környezetükben, a vadon élő állatokkal szoros közösségben együtt mutatja be. A park a múltba repíti a látogatót, ahol hamisítatlan, eredeti környezetben tekinthető meg a füves élőhelyek és a legelésző állatok bonyolult kapcsolatrendszere. Lehetőség van gyalogosan, kerékpárral vagy előre bejelentett csoportok számára pusztabussszal bejárni a területet és kirándulást tenni a kiépített útvonalakon, megismerve a Zámolyi-medence változatos élővilágát.

.....

A munkaszervezet hivatalos képviselőjének aláírása